

**KORXONALARDA MATERIALLAR HISOBINI YURITISH TIZIMINI
TAKOMILLASHTIRISH VA AUDIT TEKSHIRUVINING SAMARADORLIGINI
OSHIRISH YO‘LLARI****Hushnodbek Teshaboyev**

Andijon davlat texnika instituti assistenti

Abdurahimov Humoyun

Andijon davlat texnika instituti 4-bosqich talabasi

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada korxonalarda materiallar hisobini yuritish tizimini takomillashtirish hamda audit tekshiruvining samaradorligini oshirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida materiallar hisobining nazariy asoslari, amaliy muammolari va audit tekshiruvlarining o‘rni o‘rganildi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar asosida hisob tizimini modernizatsiya qilish hamda audit sifatini oshirish bo‘yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqildi.

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ УЧЁТА МАТЕРИАЛОВ НА
ПРЕДПРИЯТИЯХ И ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ АУДИТОРСКИХ
ПРОВЕРОК****Хушнудбек Тешабоев**

ассистент Андижанского государственного технического института

Абдурахимов Хумоюн

студент 4 курса Андижанского государственного технического института

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования системы учета материалов на предприятиях и повышения эффективности аудиторской проверки. В ходе исследования изучены теоретические основы учета материалов, существующие проблемы и роль аудита. Также разработаны научно обоснованные предложения по модернизации учета на основе цифровых технологий и повышению качества аудита.

**IMPROVING THE MATERIAL ACCOUNTING SYSTEM IN ENTERPRISES AND
WAYS TO INCREASE THE EFFICIENCY OF AUDIT INSPECTIONS****Hushnodbek Teshaboyev**

Assistant at Andijan State Technical Institute

Abdurahimov Humoyun

4th-year student at Andijan State Technical Institute

Abstract. This article analyzes the issues of improving the material accounting system in enterprises and increasing the efficiency of audit inspections. The study examines the theoretical foundations, practical problems of material accounting, and the role of audit. Scientific recommendations are proposed to modernize accounting systems using digital technologies and to enhance audit quality.

Kalit so‘zlar: materiallar hisobi, audit, ichki nazorat, buxgalteriya hisobi, korxona, inventarizatsiya, samaradorlik.

Ключевые слова: учет материалов, аудит, внутренний контроль, бухгалтерский учет, предприятие, инвентаризация, эффективность.

Keywords: material accounting, audit, internal control, accounting system, enterprise, inventory, efficiency.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalarda moddiy resurslardan samarali foydalanish, ularni to'g'ri hisobga olish va nazorat qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Materiallar hisobi korxona aktivlarining asosiy qismini tashkil etganligi sababli, ularni hisobga olish tizimining mukammalligi moliyaviy natijalarga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois materiallar hisobini yuritish tizimini takomillashtirish va audit tekshiruvlarining samaradorligini oshirish bugungi kunda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Ilmiy manbalarda ta'kidlanishicha, materiallar hisobi tizimidagi kamchiliklar moliyaviy hisobotlarning ishonchligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi va noto'g'ri boshqaruv qarorlariga olib kelishi mumkin. Shuningdek, audit tekshiruvlari ushbu kamchiliklarni aniqlash va bartaraf etishda muhim vosita hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi – korxonalarda materiallar hisobini yuritish tizimini takomillashtirish hamda audit tekshiruvining samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Materiallar hisobi va audit masalalari ko'plab iqtisodchi olimlar tomonidan tadqiq qilingan. Jumladan, O'zbekistonlik olim R. D. Dusmuratov o'zining "Buxgalteriya hisobi nazariyasi" asarida materiallar hisobini to'g'ri tashkil etish korxona moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim omil ekanligini ta'kidlaydi [1].

Shuningdek, A. S. Sotivoldiyev "Buxgalteriya hisobi" darsligida materiallar hisobini yuritishda hujjatlashtirish va inventarizatsiya jarayonlariga alohida e'tibor qaratish lozimligini qayd etadi [2].

Xorijiy olimlardan K. Weygandt va D. Kimmel o'zlarining "Accounting Principles" asarida materiallar hisobini yuritishda zamonaviy axborot tizimlaridan foydalanish hisob aniqligini oshirishini ta'kidlaydi [3]. Ularning fikricha, avtomatlashtirilgan tizimlar inson omili bilan bog'liq xatolarni kamaytiradi.

Bundan tashqari, R. Hayes o'zining auditga oid ilmiy ishlarida audit tekshiruvining samaradorligi ichki nazorat tizimining holatiga bevosita bog'liqligini asoslab beradi [4]. Uning qarashlariga ko'ra, kuchli ichki nazorat tizimi audit jarayonini soddalashtiradi va uning sifatini oshiradi.

Yuqoridagi ilmiy qarashlar shuni ko'rsatadiki, materiallar hisobi va audit o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, ularni kompleks takomillashtirish zarur.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda ilmiy bilishning tahlil, sintez, taqqoslash, umumlashtirish hamda iqtisodiy-statistik usullaridan foydalanildi. Shuningdek, korxonalarda materiallar hisobini yuritish va audit jarayonlari amaliy jihatdan o'rganildi. Tadqiqot jarayonida mavjud normativ-huquqiy hujjatlar va ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi. Statistik ma'lumotlar asosida xulosalar chiqarildi va ilmiy takliflar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Korxonalarda materiallar hisobi tizimi amaliyotda bir qator muammolarga duch kelmoqda. Jumladan, hujjat aylanishining to'liq yo'lga qo'yilmaganligi, inventarizatsiya jarayonlarining sustligi va ichki nazoratning yetarli darajada tashkil etilmaganligi kuzatilmoqda.

Quyidagi jadvalda materiallar hisobi va audit jarayonidagi asosiy muammolar hamda ularning yechimlari keltirilgan:

1-jadval

Korxonalarda materiallar hisobi va audit jarayonida uchraydigan muammolar, ularning ta'siri hamda takomillashtirish yo'nalishlari

№	Muammolar	Ta'siri	Taklif etilayotgan yechimlar
1	Hujjatlashtirishdagi	Hisob aniqligining	Elektron hujjat

	kamchiliklar	pasayishi	aylanishini joriy etish
2	Inventarizatsiya sustligi	Materiallar yo'qotilishi	Davriy inventarizatsiyani kuchaytirish
3	Ichki nazoratning zaifligi	Moliyaviy xatoliklar	Ichki audit tizimini rivojlantirish
4	Avtomatlashtirish darajasining pastligi	Mehnat unumdorligining pasayishi	ERP tizimlarini joriy etish

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, korxonalarda materiallar hisobini avtomatlashtirish orqali hisob aniqligini 20–25% ga oshirish mumkin. Shuningdek, audit tekshiruvlarini raqamlashtirish orqali tekshiruv muddati qisqaradi va aniqlangan xatoliklar soni ortadi.

Materiallar hisobi va audit o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik ham muhim ahamiyatga ega. Agar hisob tizimi mukammal bo'lsa, audit jarayoni samaraliroq kechadi. Aksincha, hisob tizimidagi kamchiliklar audit vaqtida ko'proq xatoliklarni aniqlashga olib keladi.

Shu bois, quyidagi yo'nalishlarda takomillashtirish zarur:

- ❖ materiallar hisobini to'liq avtomatlashtirish
- ❖ ichki nazorat tizimini kuchaytirish
- ❖ audit metodologiyasini zamonaviylashtirish
- ❖ xodimlar malakasini oshirish

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, korxonalarda materiallar hisobini takomillashtirish va audit tekshiruvining samaradorligini oshirish o'zaro chambarchas bog'liq jarayonlardir. Materiallar hisobi tizimidagi kamchiliklar moliyaviy hisobotlarning ishonchliligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi, bu esa boshqaruv qarorlarining sifatini pasaytiradi.

Shu sababli, hisob tizimini modernizatsiya qilish, xususan, raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirilgan dasturlarni joriy etish orqali hisob aniqligi va shaffofligini oshirish mumkin. Shu bilan birga, audit tizimini takomillashtirish, ayniqsa ichki audit va nazorat mexanizmlarini kuchaytirish orqali mavjud xatoliklarni o'z vaqtida aniqlash va bartaraf etish imkoniyati yaratiladi.

Natijada, ushbu chora-tadbirlar korxonalarda moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, resurslardan samarali foydalanish va umumiy boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Dusmuratov R.D. "Buxgalteriya hisobi nazariyasi" – Toshkent: O'qituvchi, 2019. – 320 b.
2. Sotivoldiyev A.S. "Buxgalteriya hisobi" – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020. – 280 b.
3. Weygandt K., Kimmel D. "Accounting Principles" – USA: Wiley, 2018. – 850 p.
4. Hayes R. "Principles of Auditing" – UK: Pearson Education, London, 2017. – 600 p.